

HET WOORD VAN DE WEEK

22 juni 1958

VERSCHIJNT WEKELIJKS

11e jaargang nr. 25

Frankering bij
Abonnement
UTRECHT

De Heer
Mevrouw
Mejuffrouw

Onbestelbare exemplaren
terug aan:
Oudegracht 152, Utrecht

Lezingen voor de radio

- 29 juni 9.45 uur V.A.R.A. „Het werk van Humanitas”, Mr. B. van der Waerden.
6 juli 9.45 uur V.A.R.A. „Het leven begint steeds opnieuw”, Dr. J. C. Brandt
Corstius met medewerking van Aafje Top, voordrachts-
kunstenares.
13 juli 9.45 uur V.A.R.A. „De achtergrond van ons werk”, Prof. dr. G. Stuiveling.

Het Woord van de Week

Humanistische radiolezingen uitgesproken voor de Vara-microfoon.

Administratie: Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht, Postgiro 304960.

Abonnementsprijs bij vooruitbetaling f 4,— p. j., buitenland f 4,60 p. j., losse nummers f 0,25.

Uitgestoten

Het is niet eenvoudig om in veertien minuten een volkomen bevredigend beeld te tekenen van de buitenkerkelijke geestelijke verzorging van gedetineerden. Men kan dat immers niet doen zonder stil te staan bij de persoon van de gedetineerde, de situatie waarin hij verkeert tijdens het ondergaan van de straf en zijn geestelijke verzorging. Drie onderwerpen waaromtrent nog al wat misverstand bestaat.

Dat blijkt al onmiddellijk wanneer we de gedetineerde bij de kop nemen.

Ik zeg niets nieuws, maar daarmee blijft het een waarheid als een koe, wanneer ik beweer, dat in de houding van een zeer groot gedeelte van de bevolking tegenover de gedetineerde afkeer, vrees en wantrouwen in zijn herstel mogelijkheden de boventoon voeren. Daarom accepteert men niet alleen zijn verwijdering uit de maatschappij door middel van de gevangenisstraf, men maakt hem maar al te vaak, na het ondergaan van de straf, de terugkeer in de vrije maatschappij uitermate moeilijk, zo niet onmogelijk.

Ik heb dat nooit zo duidelijk onder woorden horen brengen als door een recidivist, een man derhalve, die al eerder met de gevangenis had kennis gemaakt en die, wat de mogelijkheid van terugkeer in de maatschappij betreft, over enige ervaring beschikt, toen hij zei: „Och mijnheer, uitbreken uit een gevangenis is nog wel eens mogelijk, maar weer in de maatschappij opgenomen worden, dat is veel moeilijker.” Deze, tot op dit moment vrij gangbare bejegening, lijkt mij niet te verdedigen. Ik meen te mogen volhouden, dat zij niet berust op kennis en inzicht, maar op emotioneel getinte vooroordelen.

Het bewijs voor deze gedachtegang is niet moeilijk te leveren. Wie immers de moeite neemt om lectuur over dit onderwerp te raadplegen zal ontdekken, dat er nog maar bijzonder weinig ter zake dienende is te zeggen over misdaad en misdadiger. Het wetenschappelijke onderzoek is net op gang gekomen en biedt op dit moment niet veel houvast. Dat is jammer voor de maatschappij, die zich tegen rechtsinbreuken teweer mag en moet stellen, voor de slachtoffers van misdrijven, maar ook voor de delinquent zelf, naar wiens herstelmogelijkheden nu nog aarzelend en tastend moet worden gezocht.

Tekort aan kennis en inzicht rechtvaardigt echter niet een onmenselijke bejegening. Onmenselijk lijkt mij de bejegening, die als hoofdmotief heeft: „Wie eens steelt is altijd een dief.”

De gangbare bejegening van de delinquent is niet alleen onjuist, het lijkt me ook niet helemaal oprecht van de vrije maatschappij om daarin te volharden.

Een bij uitstek deskundige man op dit terrein, prof. mr. W. P. J. Pompe, heeft er enkele jaren geleden nog eens op gewezen, dat slechts een klein percentage van de misdadigers als zodanig bekend wordt. In de eerste plaats wijst hij op het aantal niet ontdekte misdrijven. Hoe groot dat is valt uiteraard niet te schatten, doch insiders menen U te mogen verzekeren, dat het heel wat groter is dan als regel wordt vermoed. „Niemand weet,” schreef professor Pompe, „hoeveel moorden, onder het mom van een natuurlijke dood, volstrekt verborgen blijven.” In de tweede plaats staat vast, dat lang niet alle misdrijven, die worden ontdekt, bij de politie worden aangegeven. Kleinere, maar ook grotere diefstallen, verduisteringen en gevallen van ontucht, blijven binnenskamers en worden niet aan de politie doorgegeven.

Ten slotte zijn er de misdrijven, die wel worden ontdekt, en bij de politie aangegeven, maar die niet leiden tot een veroordeling. Over 1951 was het aantal gevallen van misdrijven, ter kennis van de politie gekomen, zelfs driemaal zo groot als het aantal wegens misdrijf veroordeelde personen. „Dat naar mijn schatting,” merkt professor Pompe op, „de meeste misdaden niet ontdekt worden lijkt mij een waarheid die voor het volk moeilijk is te verteren.”

Waarom zou ik willen toevoegen: zou het niet aanbeveling verdienen dat wij, nu wij weten dat er meer onveroordeelde dan veroordeelde misdadigers zijn, iets

voorzichtiger worden in het bepalen van onze houding tegenover de veroordeelde?

De terugkeer in de maatschappij mag ook niet onmogelijk worden gemaakt door het verblijf in de strafinrichting. Hiermede kom ik aan het tweede gedeelte van mijn praatje.

Ik meen ook hier te mogen beginnen met de opmerking, dat onze kennis van hetgeen de eerste werkelijke misdaad in het binnenste van de delinquent teweeg brengt nog niet groot is. Toch kunnen we er ons wel het een en ander bij voorstellen. Schuldbesef en wroeging, de vrees het contact met het gezin, de familie en de vriendenkring te zullen verliezen, de zorg voor het gezin indien detentie volgt, de angst dat dan het huwelijk niet tegen de druk bestand zal zijn, de schaamte voor terugkeer in de kring van bekenden, dat alles moet bij hem die niet volkomen onmenselijk is, en die gevallen zijn er gelukkig heel wat, een gevoel van hopeloze verlatenheid en eenzaamheid teweeg brengen.

Men behoeft waarlijk niet over veel voorstellingsvermogen te beschikken om te kunnen begrijpen wat de deskundige bedoelt met termen als gevoelsvereenzaming.

Ik weet, dat er gedetineerden zijn, die wat men noemt „gemakkelijk zitten”. Daarmede worden dan niet bedoeld, zij die hun evenwicht hebben teruggevonden omdat zij schuldgevoelens innerlijk hebben verwerkt en overwonnen, maar de onverschilligen, zij die denken: „Het zal mijn tijd wel duren.”

Laten we ons echter niet vergissen. Onverschilligheid ontstaat niet uit niets. Het is maar al te vaak de laatste fase in het stadium, dat begint met dat gevoel van verlatenheid en eenzaamheid.

Onverschilligheid, die inderdaad gelijk staat met ongeloof, ongeloof in de mogelijkheden van herstel, wordt dan het pantser waarmee men zich wapent tegen een vijandige wereld, die niet bereid is het contact te herstellen, zelfs niet na boetedoening, na de straf te hebben ondergaan. Met behulp van dit pantser stelt de onverschillig geworden gedetineerde zich teweeg tegen de wereld, door haat en agressie ten toon te spreiden, door nieuwe delicten te beramen en te plegen. Op deze uitermate gevaarlijke situatie, gevaarlijk zowel voor de gedetineerde als voor de maatschappij, waarin hij als regel op een gegeven moment toch weer terug keert, wijst o.m. professor mr. dr. P. A. H. Baan, destijds eerste geneesheer aan de observatiekliniek van het gevangeniswezen in Utrecht, in zijn bijdrage tot het boekje *De Lange Gevangenisstraf*, dat verleden jaar is verschenen.

In de situatie van gevoelsvereenzaming gaan de waarden veranderen. Kleine, triviale dingen, merkt professor Baan op, krijgen plotseling als het ware een overwaardige betekenis en andere dingen, die vroeger terecht beschouwd werden als uiterst belangrijk, veranderen van waardeaspect.

Indien niet bijtijds de gevoelsvereenzaming wordt doorbroken, dreigt persoonlijkheidsafbraak, kan als het ware de gehele persoonlijkheid min of meer uit elkaar vallen. Dat kan nimmer de bedoeling van straf wegens misdrijf zijn, hoe ernstig een misdrijf ook is.

Misdrijf is ernstig; het is neen zeggen tegen waarheid en goedheid, en daarom afkeurenswaardig. Maatregelen zijn niet altijd te voorkomen. Indien er echter maatregelen moeten worden genomen dan zullen die het innerlijk proces naar herstel niet alleen niet in de weg mogen staan, maar zelfs mogelijk moeten maken en bevorderen.

Alleen langs de weg waar de vereenzaming uit het gezicht verdwijnt kan de delinquent met zichzelf in het reine komen en kan de maatschappij straks weer op zijn positieve medewerking rekenen. In het kader van de herstelmiddelen neemt de geestelijke verzorging een belangrijke plaats in.

Wat er tijdens en eventueel na de detentie moet gebeuren ligt stellig niet alleen op het terrein van de geestelijke verzorging. Er zijn sociale problemen, die voor rekening komen van de sociale diensten van de strafinrichtingen en van de reclasering; er zijn soms psychische moeilijkheden die inschakeling van psycholoog of psychiater vereisen. Maar er is, aan wat ik vanmorgen met U bespreek, ook een geestelijke kant.

De gedetineerde is mens, d.w.z. net als U en ik drager van een waardebesef, dat merkwaardige keurvermogen in hem, met behulp waarvan hij antwoord kan geven op vragen omtrent goedheid, waarheid en schoonheid.

Kan geven. Ieder mens kan in beginsel lopen, mits het vermogen, dat in hem vanaf zijn geboorte aanwezig is, tot ontwikkeling wordt gebracht en op voorwaarde, dat toevallige omstandigheden hem het lopen niet onmogelijk maken.

Zo is het ook met dit waardebesef. Mits de krachten om het te gaan gebruiken gewekt zijn en innerlijke moeilijkheden, als waarover ik net sprak, uit de weg worden geruimd, kan het ook voor de gedetineerde dienen als een kompas, waarop hij de weg in het voor ons allen niet gemakkelijke leven vindt.

De geestelijke verzorging, die erop uit is de hier bedoelde geestelijke krachten te wekken en het uitzicht op nieuwe mogelijkheden van mens-zijn te openen, is

derhalve tijdens de detentie niet een bijkomstigheid, maar een uitermate belangrijk onderdeel in het geheel van pogingen tot herstel van de gedetineerde, en diens wederopnemng in de maatschappij.

Op dit terrein van de geestelijke verzorging werkt sedert enkele jaren ook het Humanistisch Verbond. Het doet dat in het kader van de buitenkerkelijke geestelijke verzorging met een veertigtal vrijwillige geestelijke raadslieden, die verleden jaar aan 550 aanvragen om buitenkerkelijke geestelijke verzorging hadden te voldoen en ook hebben voldaan.

Ik heb kortgeleden nog eens met enkele ontslagen gedetineerden kunnen praten over hun visie op de buitenkerkelijke geestelijke verzorging tijdens hun detentie.

Zij noemden mij meerdere redenen waarom zij blij waren in die situatie met een geestelijke raadsman te hebben kennis gemaakt. Het is blijkbaar voor een gedetineerde een verademing om in een persoonlijk gesprek met de geestelijke raadsman eens los te komen van de dagelijkse gestichtssleur en uit te stijgen boven het peil van de onderlinge gesprekken. Het is van waarde om eens met iemand die werkelijk luistert en geen haast heeft volledig uit te praten. Daarnaast wijzen de gedetineerden op de betekenis van contact met iemand van buiten. De geestelijke raadsman wordt niet gezien als te behoren tot de staf van het strafgesticht, mag ik zeggen, niet als verlengstuk van de Justitie, maar als exponent van de vrije maatschappij waarmee de meesten zo graag het contact weer opnemen en willen blijven bewaren.

De geestelijke raadsman verricht in dit opzicht een uitermate belangrijke taak in de strijd tegen de fatale gevoelsvereenzaming, waarop ik eerder heb gewezen. Een taak waarvoor men temeer waardering heeft omdat de geestelijke raadsman zijn werk doet als medemens. Niet moraliserend, noch zichzelf op een voetstuk plaatsend, maar als de gelijke van de gedetineerde.

Door zijn komst bewijst de geestelijk raadsman, dat er in de vrije maatschappij mensen zijn die zich voor zijn lot en toekomst interesseren, dat hij niet behoeft te wanhopen ten aanzien van de mogelijkheid om weer in de maatschappij te worden opgenomen, mits hij zelf ja zegt tegen het leven, en daartegen ja blijft zeggen. De geestelijke raadsman kan met de buitenkerkelijke gedetineerde praten omdat er blijkbaar, ook al was de gedetineerde zich dat niet bewust, in de humanistische levensovertuiging een basis voor gesprek en ontmoeting gelegen is. Daarom is een voortgaand gesprek over het humanisme als levensovertuiging mogelijk. Het humanisme waarin de geestelijk raadsman zelf steun vindt bij zijn pogingen om waarlijk mens te zijn.

Pogingen; want zekerheid van slagen bestaat er voor niemand, noch voor de gedetineerde, noch voor de geestelijk raadsman. Er is echter een kans, en zelfs een goede kans, dat men te minder zal falen in het leven, naarmate men erin slaagt zich een eigen levensovertuiging te verwerven en bewust te maken. In dit bewustmakingsproces vindt de geestelijk raadsman zijn taak.

Vanuit zijn geloof in de mogelijkheden voor ieder mens en dus ook voor de gedetineerde verricht de geestelijk raadsman in de strafgestichten zijn werk. Hij zal dat te beter kunnen doen voor zover hij zich verzekerd weet van de steun en het medeleven van de vrije maatschappij, dus ook van U.

P. A. POLS

De geestelijke verzorging van onze medemens
behoeft ook Uw steun. U kunt deze verlenen door
Uw bijdrage te storten of over te schrijven op
postrekening no. 14632 ten name van Hollandse
Bank Unie, 's-Gravenhage, ten behoeve van

**STICHTING STEUNFONDS
PRAKTISCH HUMANISME**